

Georganiseerde onverantwoordelijkheid

Dirk Holemans

Om ons voor te bereiden op een sterk dalende beschikbaarheid van olie in de toekomst hadden we in 1998 de nodige maatregelen moeten nemen. Onze maatschappij heeft namelijk, zoals Rudy Dhont in dit nummer schrijft, minstens tien jaar nodig om de nodige maatregelen te nemen voor het *piekoliemoment*. En dat moment lag ongeveer rond 2008: het moment waarop de voorraden van beschikbare aardolie enkel nog maar zullen krimpen. Maar zoals Aviel Verbruggen en Erik Laes in het vorige Oikosnummer uit de doeken deden, hebben we in 1998 iets helemaal anders gedaan. Met een prijs van tien dollar voor een vat ruwe olie hebben we een grenzeloze energieorgie georganiseerd. Met als gevolg dat we niet alleen de energievoorraden er flink door joegen, maar ook de uitstoot van broeikasgassen aan een fenomenaal tempo deden toenemen. Zo steeg de globale uitstoot van koolstof met veertig procent sinds 1990 – het fameuze referentiejaar van het Kyoto-protocol. Tegelijk tastte deze *ontwikkeling* ook zestig procent van de ecosystemen in de wereld aan.

Onze samenleving is nog steeds stekeblind voor wat dit betekent. We blijven ervan uitgaan dat *een beetje meer* er wel bij kan, of het nu om broeikasgassen gaat of om een verdere daling van de biodiversiteit. Meer concreet betekent dit: meer vrachtverkeer of nieuwe industrieterreinen die de open ruimte aantasten. We blijven het als samenleving aanvaardbaar, zonet noodzakelijk of zelfs wenselijk vinden. In feite spelen we met de toekomst van onze kinderen. De meeste van de systemen waarop ons leven en onze samenleving berusten, zijn namelijk complexe systemen. Het is niet eenvoudig om in een notendop samen te vatten wat de kenmerken zijn van een complex systeem. Alleszins gaat de aanname *een beetje meer kan geen kwaad* er helemaal niet voor op. En het is ook niet zoals de volkswijsheid ons voorhoudt, een systeem waarbij de druppel de emmer doet overlopen: bij complexe systemen kan de druppel ervoor zorgen dat de emmer volledig verandert of zelfs verdwijnt. Net zoals je water opwarmt: van kamertemperatuur tot 99 graden Celsius zie je ongeveer niets veranderen; maar één graad extra opwarming geeft een kolkende massa onstuimig water - en als we energie blijven toevoeren, verdampt het water tot het volledig verdwenen is.

Voor de dominante krachten in onze samenleving, die aansturen op *business as usual* - als enige uitweg uit de huidige crisis stellen ze een druk op de *reset-toets* voor, zodat we straks terug voluit kunnen gaan voor sterke economische groei - past maar één term: georganiseerde onverantwoordelijkheid. De *mainstream* in de samenleving zit qua denken en handelen volledig vast in verouderde en schadelijke patronen: hoe meer ze vanuit dat kader *hun best doen*, hoe erger het wordt.

Nochtans zou de financiële crisis ons inzicht in systemen en hun falen vergroot kunnen hebben. Maar deze les blijkt men niet te trekken. Ondertussen kunnen we in de kranten lezen dat een Amerikaanse zakenbank opnieuw grote winsten boekte omdat ze grotere risico's nam dan haar concurrenten. Waardoor ze opnieuw monstrueuze bonussen aan het personeel kan uitbetalen, die hierdoor natuurlijk gestimuleerd worden om terug nog grotere risico's te nemen.

Het lijkt alsof in heel dit systeem ethiek en waarden verdampt zijn, grenzen en begrenzing zinledige begrippen zijn geworden. We beseffen te weinig dat nieuwe generaties opgroeien in deze omgeving. Dat we hen in de steek laten op vlakken waar we zelf ooit/vroeger wel goed omringd werden: degelijke scholing waar nog normen (en dus grenzen) werden gesteld, oefeningen in oordeelsvorming en dus burgerschap, discussies en tegenspraak zonder de aanwezigheid van media die leven in en van de waan van de dag. In die zin is de bijdrage van Cyriel Offermans, een van de knapste essayisten uit Nederland, belangwekkend. Erudiet en doorleefd beschrijft hij evoluties in het onderwijs die te denken geven. En blijvend proberen de wereld te denken: dat blijft de eerste opdracht voor mensen die de wereld ten goede willen veranderen.